

Agencija za raziskovalno dejavnost Slovenije
Znanstveni svet ARRS
dr. Peter Križan, predsednik
dr. Mitja Lainščak, direktor

KOsRIS/2022/060

7. 10. 2022

Spoštovani,

z željo po dvigu kvalitete recenzentskega postopka smo zbrali nekaj primerov slabe prakse iz zadnjega zaključenega razpis za raziskovalne projekte JR za (so)financiranje raziskovalnih projektov za leto 2022, ki jih posredujemo v nadaljevanju.

Kot povzetek lahko navedemo, da se še prevečkrat pojavljajo naslednje napake:

- **opisno poročilo ne zazna nobenih pomanjkljivosti, številčna ocena pa je nizka;**
- **nižja številčna ocena je argumentirana z nedoseganjem kriterijev, ki jih razpisna dokumentacija sploh ne predvideva;**
- **ista pomanjkljivost prijave se negativno oceni vsaj dvakrat;**
- **iz opisa pomanjkljivosti je razbrati na površni pregled in branje prijave s strani ocenjevalcev;**
- **na osnovi recenzij lahko sklepamo, da se iz leta v leto ohranja isti nabor ocenjevalcev projektov ARRS, ki na ta način dominirajo izbor projektov, čeprav se pogosto ne izkažejo kot kvalitetni recenzenti.**

Zato predlagamo, da sprejmete ustrezne ukrepe za izboljšanje recenzentskih postopkov. Nekaj predlogov, ki so osnovani na primerih zbranih iz različnih inštitutov in razporejeni skladno s kriterijem ocenjevanja, podajamo spodaj.

1. Kriterij ARRS: Znanstvena odličnost raziskovalcev (BT1)

Izpostavili bi neusklajeno ocenjevanje dosedanjih dosežkov prijaviteljev, celo znotraj istega področja, kjer bi jih v principu morali ocenjevati isto recenzenti.

Lahko navedemo primere, kjer je so prijavitelji dobil višjo oceno od drugega prijavitelja, čeprav nimajo niti enega izjemnega dosežka za razliko od drugega z več 10 izjemnimi objavami. Pogosto smo zasledili primere prijaviteljev s povprečnimi objavami, ki so dobili oceno blizu 5.0, medtem ko so nekateri prijavitelji z izjemnimi objavami, katere je še posebej iz Slovenije težko doseči, dobijo ocene, s katerimi na koncu niso kompetitivni (**primer Kemijskega inštituta**).

Zlasti v točki BT1 kjer so v opisu izpolnjeni vsi kriteriji za odlično oceno, saj poročilo ni zaznalo nobenih pomanjkljivosti, iz opisa pa lahko razberemo tudi, da je prijava uspešno zadostila kriterijem. Trditev, da imajo člani projektne skupine veliko znanja in izkušenj le na nacionalni ravni, dokazano ne drži, saj seznam mednarodnih projektov v prijavi in baza SICRIS pokažeta na njihovo intenzivno vpetost v mednarodne povezave in pomembne mednarodne dosežke (**primer Pedagoškega inštituta**).

Pojavlja se vprašanje ali se recenzenti sploh zavedajo kakšen projekt (podoktorski, temeljni, aplikativni...) ocenjujejo? Pri podoktorskih prijavah se namreč redno pojavljajo očitki o neizkušenosti prijaviteljev. V prijavi je raziskovalec celo zapisal, da se gre za podoktorski projekt, saj so tovrstni očitki

glede izkušenosti bili že kar stalnica tudi v preteklosti pri drugih raziskovalcih (**primer Kemijskega inštituta**).

Po našem mnenju je neustrezno ocenjevanje nosilcev projekta. To bi se moralo osredotočiti na presojo, ali je nosilec skupaj z ekipo sposoben korektno in kvalitetno izpeljati predlagani projekt, pri čemer ni nujno, da bi moral nosilec že v preteklosti voditi ne vem koliko projektov in/ali biti vključen v velike mednarodne projekte ipd. Na tak način se zgolj zapira možnosti za pridobitev projektov širšemu krogu raziskovalcev, ki so lahko povsem usposobljeni za korektno izvedbo/vodenje projekta (čeprav v preteklosti še niso vodili (večjih) projektov), in se favorizira ene in iste raziskovalce. To vodi v anomalijo, ki se kaže v tem, da uveljavljeni nosilci posojajo svoje ime predlogom projekta, delo pa potem opravljajo drugi raziskovalci, ki kljub številnim raziskovalnim izkušnjam tudi pri prihodnjem razpisu ARRS ne bodo v zadostni meri zadostili kriterijem ocenjevanja nosilcev projekta (**primer Inštituta za narodnostna vprašanja**).

Kriteriji ocenjevalcev v posameznih vsebinskih sklopih projektov so izrazito različni. Predlagamo, da vsako tematsko povezano skupino projektov (starejši raziskovalci, mlajši raziskovalci, temeljni in aplikativni projekti) v recenzentskem postopu ocenjuje vsaj en isti recenzent ali ista skupina recenzentov. Lahko pa se po vzoru ocenjevanja na Evropskem nivoju na ARRS uvede projektne vodje, ki na koncu pregleda vse ocene in njihovo usklajenost z izkušnostjo prijaviteljev navedenih v SICRIS.

2. Kriterij ARRS: Znanstvena, tehnološka oz. inovacijska odličnost (BT2)

V mnenjih recenzentov se pojavljajo "klasične" napake recenzentov, kot je na primer "double penalty" (za isto pomanjkljivost prijave se odštevajo točke pri dveh kriterijih ocenjevanja) in pa "diskrepanca med opisno in numerično oceno" (npr. opisna ocena izjemno hvali raziskovalno skupino in ne navede nobene niti najmanjše pomanjkljivosti, a numerična ocena je manjša od maksimuma) (**primer Inštituta za kriminologijo pri PF**).

Zato predlagamo uvedbo navodil za ocenjevalce. Recenzentski postopki npr. pri Evropski komisiji (Research Executive Agency - REA) in pri Evropskem raziskovalnem svetu (ERC) vsebujejo navodila, kako naj recenzenti pišejo, katere so pogoste napake itn. Tudi ARRS bi lahko pripravil takšna navodila za recenzente in jih tudi javno objavil.

Poleg tega bi bilo za slovensko raziskovalno skupnost kot celoto zelo dobro, da bi bili kriteriji ocenjevanja podobni evropskim, npr. kot so pri Obzorje Evropa, za katerega precej ocenjevanj vodi REA, pa seveda ERC. Tako bi pridobili dvoje:

- slovenske neuspele prijave ne bi bile "izgubljene" (veliko število ur raziskovalcev je izgubljenih ob neizbranih prijavih), saj bi jih lahko izboljšali in prijavili na EU projekte in s tem manjšali slabše stopnje uspeha pred "razvitimi" pri pridobivanju EU projektov

in

- slovenski raziskovalci bi se že s prijavi na domače razpise hkrati urili pri pisanju EU prijavi (npr. pri mlajših je to zelo pomembna večšina, ki jo je težko pridobiti).

Recenzija v točki BT2 pohvali ambiciozno zastavljenost projekta, a mu očita nekoliko splošno zastavljene cilje ter omeni možne težave pri interpretaciji in operacionalizaciji raziskovanja digitalnih tehnologij v vzgoji in izobraževanju skozi interdisciplinarne preseke družboslovja in humanistike.

V točki BT2 recenzija predlaga zlasti v luči tematike nekoliko bolj inovativne načine znanstvene diseminacije. Cenimo predlog recenzentov, a menimo, da to ne more biti zadosten razlog za slabšo oceno, saj gre za temeljni znanstvenoraziskovalni projekt, ki primarno zahteva standardno diseminacijsko dejavnost, kot so znanstvene objave in predstavitve na znanstvenih konferencah. Pri

tem pa je jasno, da projekt v segmentu, kjer je eksplicitno omenjeno komuniciranje znanosti splošni javnosti (npr. okrogle mize, spletna stran) že v izhodišču predvideva inovativne diseminacijske izpeljave (**primer Pedagoškega inštituta**).

Ocenjujemo, da še vedno pa prihaja do primerov, ko evalvatorji dajejo nižje ocene zaradi kriterijev, ki jih razpisna dokumentacija ne zahteva ali prijava ne omogoča. V konkretnem primeru je evalvator zapisal: »There appears to be lack of detailed information as to the allocation of resources, other than the allocation of each work package to a project coordinator, with no specification of man/month relative to each work package.« Mi seveda ne oddajamo specifikacije po 'person month' na work package kot je to običajno za evropske projekte, česar evalvator očitno ni vedel in je na podlagi tega neupravičeno dal nižjo oceno pod točko implementacija projekta (**primer Mirovnega inštituta**).

3. Kriterij ARRS: Kakovost in učinkovitost izvedbe upravljanja (BT3)

V točki BT3 recenzija omeni mesta v delovnih sklopih, kjer bi lahko bile naloge natančneje opisane, npr. A1, A2. Poudarjamo, da so naloge, ki zadevajo aktivnosti natančno razdelane v okviru delovnih sklopov, a jih je ocenjevalec očitno spregledal (**primer Pedagoškega inštituta**).

Menimo, da bi navodila za ocenjevalce pozitivno pripomogla k enakopravnemu vrednotenju.

Eden od evalvatorjev je zapisal: "Possible milestones, as well as risks of the proposed project are not included in the proposal." Po 'Pravilniku o postopkih (so)financiranja in ocenjevanja ter spremljanja izvajanja raziskovalne dejavnosti' ni predvideno ocenjevanje tveganja za temeljne raziskovalne projekte (99. člen), ocena tveganja pa je predvidena kot merilo za ocenjevanje aplikativnih projektov (100. člen, tretje merilo: »ustreznost upravljanja ob upoštevanju tveganj«). Ponovno lahko rečemo, da čeprav so ocene tveganja pogosto zahtevani del priprave evropskih projektov, to ni merilo ocenjevanja za temeljne raziskave v okviru tega razpisa (**primer Mirovnega inštituta**).

4. Postopek ocenjevanja projektov na ARRS

V prijavi projekta (točka 14.a: »imena recenzentov, ki jih prijavitelj ne želi vključiti v postopek ocenjevanja«) je raziskovalec navedel »recenzent, ki je recenziral moj projekt v letu 2021«. Vendar je bil recenzent aktualne prijave (v letu 2022) isti kot leta 2021.

Recenzent, ki je ocenil prijavo projekta, ki je bila oddana na razpis leta 2021, ni ocenil prijave aktualnega projekta (letošnji razpis), ampak je samo zapisal, da je "projekt skoraj enak projektu, ki ga je prijavitelj predložil lani". Podobnost predloga s predhodno oddanimi predlogi ni predmet ocenjevanja, bi morala komisija tako oceno izločiti, kar bi bilo skladno s Pravilnikom o postopkih (so)financiranja in ocenjevanja raziskovalne dejavnosti (<http://www.arrs.si/en/akti/20/prav-sof-ocen-sprem-razisk-dej-okt20.asp>), zlasti 100. člen (Elementi presoje prijavljenih projektov) (**primer Inštituta Jožef Stefan**).

Recenzenti ne podajo komentarja iz katerega bi se dalo razbrati, kje v prijavi bi bilo potrebno prijavo popraviti, da bi bila še boljša. Namesto tega je komentar le obnova vsebine. Pri prejšnji prijavi so bili komentarji bolj izčrpni, a je bilo vmes precej nesmislov zaradi površinskega branja ali nepoznavanja lokalnega okolja, ki se ga v določenih primerih ne da primerjati z ostalim svetom (**primer Urbanističnega inštituta**). Tudi to, da se iz recenzentskih ocen večkrat vidi, da tuji ocenjevalci ne poznajo naše lokalne situacije in pomena, ki jih imajo določene raziskave/tematike za slovensko družbo, četudi morda niso v vrhu tematik, ki so trenutno aktualne v evropskem ali svetovnem prostoru, ali pa, če gre pri predlogih raziskav za podobnost z raziskavami, ki so v tujini že bile izvedene (in zato morda predlog ni ravno idejno/metodološko najbolj izviren), v slovenskem prostoru pa še ne, so pa še kako potrebne.

Prijavitelj najprej dobi ceno projekta, brez sočasne informacije o ocenah ostalih prijavljenih vlogah (konkurenci). Taka ocena je za prijavitelja irelevantna, saj lahko le-ta ugiba, ali je projekt odobren ali ne. **Hkrati je proces ocenjevanja prijav nerazumno in neznačilno dolg.**

Ocenjevalci/recenzenti so različni in se iz njihovih recenzij/ocen vidi, da recenzenti področja, ki ga ocenjujejo, ne poznajo dovolj dobro in zato ocenjujejo vloge:

- recenzenti, ki so 100 % strokovnjaki s področja in so pri oceni lahko ali zelo pozitivno naravnani ali zelo negativno (ker ocenjujejo konkurenco),

ali

- ocenjujejo projekte recenzenti, ki le delno pokrivajo ekspertize in so popustljivi (ker ne razumejo specifik področja) ali kritični (ker prijavitelj prehitro zaide v globoko strokovnost, preden je prepričal recenzenta o pomembnosti in potrebnosti predlaganih raziskav).

Predlagamo, da se uvede pregled recenzij, preden se le te pošiljajo prijaviteljem oziroma uporabijo za končno odločanje, smo dobili recenzijo, ki je govorila o kemikalijah, ki se jih predlagani projekt sploh ni naslavljal (**primer Nacionalnega inštituta za biologijo**). Take recenzije in ocene seveda močno pod vprašaj postavljajo ne le usposobljenost in kompetence posameznega ocenjevalca, temveč na celoten ocenjevalni postopek projicirajo dvom v pravnoformalno pravilnost izvedbe postopka ocenjevanja.

Ocenjevalni proces jasno izkazuje neskladje med zapisano besedo recenzentov in številčnimi ocenami, kar pomeni, da recenzenti ne dobijo ustreznih navodil, kako oceno utemeljiti. Če se namreč v komentarju pojavljajo ključne besede kot npr.: "vrhunsko"; "odlično" bi tudi numerična ocena morala slediti temu in biti "odlična" ne pa "zelo dobro" ali celo "dobro". Nujno je, da ARRS zagotovi boljši 'coaching' svojih recenzentov, da jih seznanijo z raziskovalnim sistemom v Sloveniji (npr. na ta način ne bi kritizirali, da ima raziskovalec, ki je zaposlen na inštitutu premalo mentorstev, saj so v Sloveniji inštituti ločeni od univerz). Poleg tega bi lahko dobili tudi usmeritve od vodje panela oz. bi panel bolj pazil, da za določeno področje prijave dobi primerne recenzente. Poleg tega bi bilo potrebno recenzente podučiti, da v kolikor podelijo nižje število točk, morajo to tudi utemeljiti, t.j., izpostaviti shortcomings prijave. Če tega ne naredijo in utemeljijo nižjega števila točk, raziskovalec ne ve, kaj naj bi izboljšal ob naslednji prijavi. Recenzentom je treba tudi pojasniti, da razlika v 0,1 točke lahko pomeni zavrnitev prijave projekta in financiranja.

Prijavni obrazec ni bil prilagojen za prijavo velikih temeljnih projektov in je vseboval enake omejitve strani pri opisu, npr. upravljanja in diseminacije projekta, kot veljajo za ostale prijave. Jasno pa je, da je upravljanje velikih projektov bistveno drugačno in bolj zahtevno v smislu koordinacije in so tudi aktivnosti komunikacije in diseminacije bolj zahtevne glede na velikost projekta. Prijavitelji torej niso imeli možnosti ustrezno oz. dovolj podrobno opisati in pojasniti teh ključnih aktivnosti, zaradi česar so bili slabše ocenjeni.

Ocena je bila napisana malomarno, s tipkarskimi napakami, nomenklatura je bila neustrezna, jezik pa tako oporečen, da so bili nekateri stavki celo težko razumljivi. Nekatere trditve so temeljile na močno zastarelih podatkih, druge pa so bile aprioristične ali preprosto napačne, kar je prijavitelj utemeljil s konkretnimi primeri.

V oceni je tudi navedba, da je projekt bodisi odličen ali slab, kar da otežuje evalvacijo. Izjava je nenavadna, saj vsebuje priznanje recenzentov, da nista sposobna podati objektivne ocene. Kljub temu in kljub prijaviteljevemu utemeljenemu ugovoru in predlogu za ponovno ocenjevanje projekta, ARRS tega predloga ni upoštevala.

Na pismo direktorju ARRS, v katerem je izpostavil svoje argumente, prijavitelj ni prejel nobenega odgovora. Še več, ko je bil projekt na naslednjem razpisu ponovno vložen, ga je agencija predala v oceno istima recenzentoma; to je bilo mogoče nesporno ugotoviti, ker je bila ocena dobesedno ista!

V formalnem ugovoru, poslanem na ARRS, je bilo navedenih več kršitev postopka in očitnih napak, vendar je bil tudi ta ugovor zavržen, osrednji argument pa je bil neoporečnost in strokovnost recenzentov.

V drugih premnogh primerih projektnih predlogov iz ocen ni mogoče razbrati, kako bi bilo mogoče projekt izboljšati, ali pa številčna ocena ni skladna z verbalno.

Iz naših izkušenj je mogoče povzeti, da:

- nekateri recenzenti niso strokovno usposobljeni za tematiko projektov, ki jih ocenjujejo;
- ARRS ne upošteva komentarjev prijaviteljev k ocenam, kar pomeni, da je zahteva za takšne komentarje nesmiselna;
- ARRS ni pripravljena revidirati postopkov recenziranja in v primerih utemeljenih vsebinskih ugovorov zamenjati ali odstraniti nekompetentne recenzente; kar je glede na to, da so za svoje delo plačani, povsem nesprejemljivo.

Nekatere organizacije poleg tega opozarjajo, da je ARRS angažirala ocenjevalce, ki so jih člani znanstvenoraziskovalnih ved označili kot neprimerne (**primer ZRC SAZU**)

Na drugi strani - vsekakor je iz ocen razvidno, opažamo da oceno včasih poda en sam recenzent in to je res velika pomanjkljivost slovenskega sistema.

V izogib subjektivnosti zato predlagamo, da se:

- izbere vsaj 2 recenzenta

in

- da v primeru razlike, ki je večja od določena odstotka med recenzentoma A in B potrebna dodatna argumentacija svoje ocene.

V primeru le enega ocenjevalca bi bilo prav tako mnogo bolj objektivno, če bi le ta ocenil celotno sekcijo in bil enako subjektiven do vseh (**primer Kemijskega inštituta**).

Z željo po dvigu kvalitete recenzentskega postopka prosimo, da navedene pripombe skrbno proučite in sprejmete ustrezne ukrepe za izboljšanje recenzentskih postopkov. Še najbolje pa bi bilo, če bi upoštevali predlog Organizacijskega odbora shoda za znanost in KOsRIS-a za celovito analizo recenzentskega postopka.

Zahvaljujemo se vam za razumevanje in prijazno pozdravljamo,

Predsednik KOsRIS
prof. dr. Gregor Anderluh

Koordinacija
samostojnih raziskovalnih
inštitutov Slovenije

Poslati:

Mitja.lainscak@arrs.si
GlavnaPisarna@arrs.si
peter.krizan@ijs.si

V vednost: gp.mizs@gov.si